

Faktablad 2003:06

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Riksdagen har i ett miljö-kvalitetsmål bestämt att uttagen av naturgrus i landet ska vara högst tolv miljoner ton år 2010. Detta ska ske genom att använda krossat berg och återvunnet material i stället för naturgrus. Länsstyrelsen och kommunerna måste tillsammans ange riktlinjerna för materialförsörjningen i länet, så att befintliga resurser utnyttjas optimalt utan att stora störningar uppstår för människors hälsa och miljön.

Expansiv region med stort materialbehov

Stockholms län är en dynamisk och expansiv region där en stor mängd ballastmaterial (grus- och bergmaterial) används till vägar, byggnader och andra anläggningsarbeten. Riksdagen har i ett miljö-kvalitetsmål anggett att uttagen av naturgrus i landet ska vara högst tolv miljoner ton år 2010. Riksdagen har även bestämt att återvinning av material, till exempel schaktmassor, måste ske i betydligt större omfattning. Andelen återanvänt material ska till år 2010 utgöra minst 15 procent.

Flera åtgärder har också vidtagits för att minska användningen av naturgrus. Bland annat har skatt på naturgrus införts.

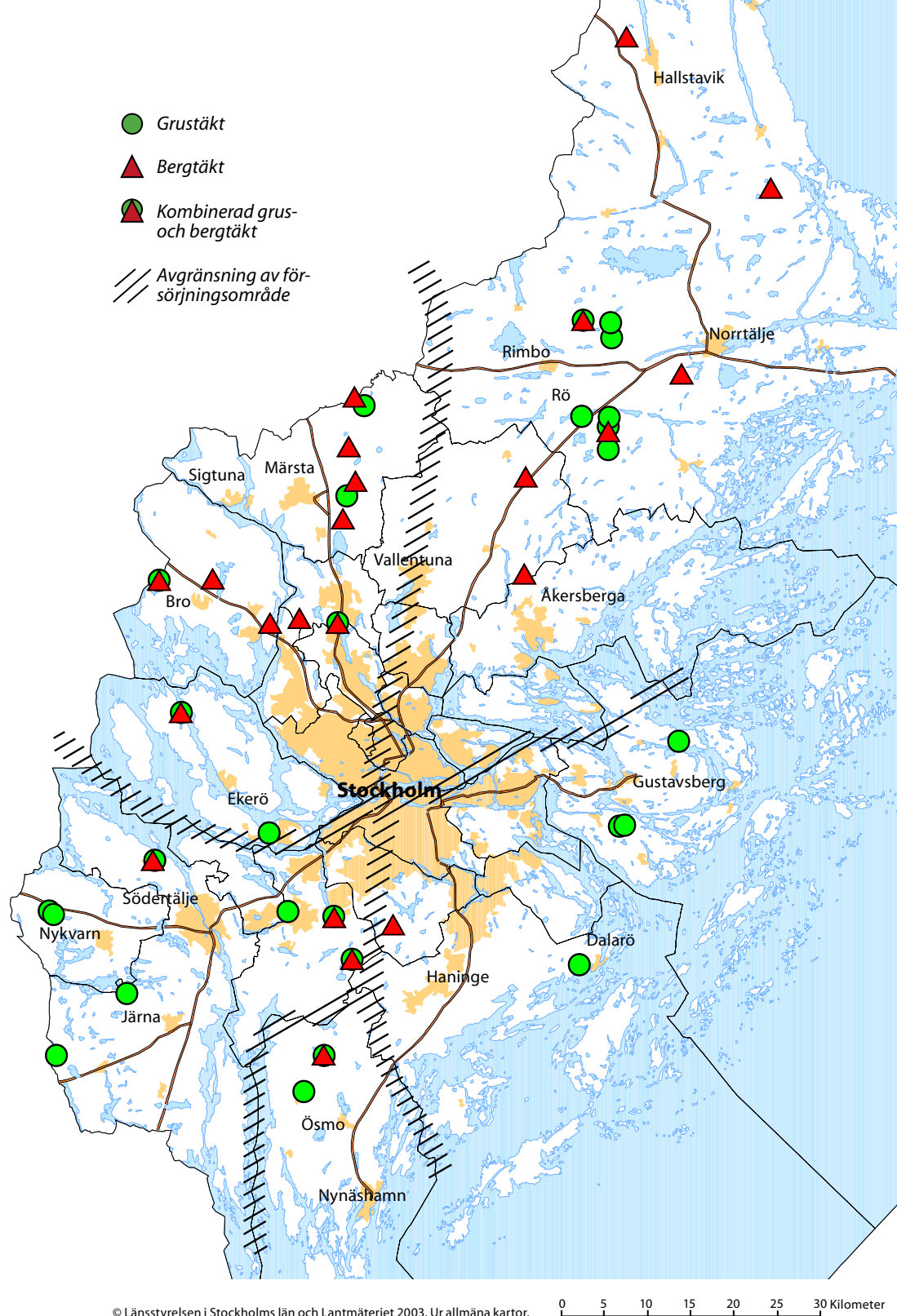
Grusåsar är värdefulla

Det finns många anledningar till att förbrukningen av naturgrus måste minska. Grusåsarna är framför allt viktiga för grundvattenförsörjningen. I alla tider har åsarna försörjt samhället med ett mycket bra dricksvatten. Grundvatten av god kvalitet är också ett av de utpekade miljömålen.

Grusåsarna och övriga isälvsavlagringar är även viktiga minnesmärken efter den senaste istiden för 10 000 år sedan. Dessutom är åsarna ofta attraktiva områden för rekreation och friluftsliv.

Länsstyrelsen är därför numera mycket restriktiv med nya

Krossat berg och återvunnet material ersätter grus

Grus- och bergtäkter i Stockholms län

Kartan visar pågående grus- och bergtäkter i länet samt täkternas huvudsakliga försörjningsområden. Materialtransporter och avsättning av täktmaterial sker huvudsakligen inom respektive försörjningsområde.

tillstånd till täktsverksamhet i grus-åsarna.

Andelen åsgrus har minskat och utgör nu 32 procent av den totala förbrukningen av grus och berg. Länsstyrelsen har som mål att minska uttagsmängderna ännu mer och ersätta så mycket som möjligt av åsgruset med annat material.

Användningsområden för grus- och bergmaterial

Grus- och bergmaterial används framför allt till nybyggnationer och underhåll av vägar, byggnader, broar, hamnar och flygplatser etc. I Stockholms län används cirka 35 procent av materialet till vägar, 15 procent går till betongtillverkning, 40 procent till fyllnad och 10 procent till övriga anläggningsarbeten.

I Stockholms län förbrukades år 2002 drygt 9,5 miljoner ton ballastmaterial. Av dessa kom 3 miljoner ton från grustäkter, 2,7 miljoner ton från bergtäkter och 3,8 miljoner ton var återvunnet material, huvudsakligen överskottsberg från byggen. I länet är den genomsnittliga förbrukningen cirka 5 ton grus- och bergmaterial per person och år. I hela landet används totalt drygt 70 miljoner ton per år.

Motstående intressen

Samhällets ökade behov av bergskross, framför allt till vägbyggen, och en ökad miljömedvetenhet i samhället, bidrar till att det nu sker en successiv övergång från användning av naturgrus till bergkross. Men både grus- och bergtäkter innebär ofta stora ingrepp i naturmiljön, och de motstående intressena är många. Täkterna förändrar landskapsbilden. Dessutom uppstår ofta konflikter mellan täktverksamhet och närboende. Med dagens moderna anläggningar och teknik kan ofta miljöstörningarna från själva täkten hållas inom rimliga gränser.

Betydligt svårare är det med de långa och tunga transportererna som ger störningar i form av buller, avgasutsläpp, slitage på vägar samt olycksrisker. Genom den stora inflyttningen till tätorterna och den förtätning som blir följd, tvingas grus- och bergverksamheten allt längre bort från tätorterna. Det innebär långa transportavstånd (> 40 km). Samtidigt är det svårt att finna lämpliga lägen för nya täkter.

Vid tillståndsprövning av täktverksamhet gör Länsstyrelsen en avvägning mellan exploatering och bevarande, där samhällets behov av byggmaterial vägs mot miljöns och allmänhetens intressen.

Efter avslutad täktverksamhet

Med en bra planering och lämplig efterbehandling kan nya förutsättningar skapas på platsen för en avslutad grus- eller bergtäkt. En grustäkt kan till exempel bli ett område utformat för friluftaktiviteter eller en plats för bebyggelse. En bergtäkt kan utformas för ny markanvändning såsom kontor eller industri.

Ökad återvinning är nödvändig

För att minska uttagen ur grustäkter måste samhället återvinna överskottsmaterial i betydligt större utsträckning. Överskottsberg från byggen, och även asfalt, återanvänds numera

Detta krävs för en hållbar materialförsörjning

Användning av naturgrus måste minska

Grusåsarna är av stor betydelse för vattenförsörjningen i länet samtidigt som de har höga värden för naturvård och friluftsliv. Bergmassor måste därför i ökad grad ersätta naturgrus.

Återvinning av berg- och schaktmassor måste öka

Återvinning av berg- och schaktmassor sker idag i liten omfattning men ökar successivt. Inom vägsektorn, som är den största användaren av grus- och bergprodukter, finns stora möjligheter att använda återvunnet material. Behovet av platser för sådan verksamhet är dock mycket stor inom hela länet. Målsättningen bör vara att så mycket som möjligt ska återvinnas, och endast små mängder ska i framtiden läggas på deponi för schaktmassor.

Störningar från verksamheten måste förebyggas

De dominerande störningarna från anläggningarna och transportererna är buller, damm och vibrationer. Verksamheten är också energikrävande. Det är svårt att hitta lägen för anläggningarna utan att inkräkta på människors närmiljö och områden av betydelse för friluftslivet. Bra lokalisering och utformning av anläggningarna är av stor betydelse för att störningarna ska bli så begränsade som möjligt.

Materialet bör finnas nära avsättningsområdet

Transporterna innebär en belastning på miljön, samt bidrar till försämrad trafiksäkerhet och ökat vägslitage. Transportkostnaden utgör en mycket stor del av den totala kostnaden för materialet. En viktig målsättning är därför att minska transportsträckorna. Transporter på båt och järnväg bör öka.

Planering för samhällets materialförsörjning måste utvecklas

Långsiktiga planer för att möjliggöra täktverksamhet, masshantering och återvinning av material och omlastningsplatser måste utarbetas. Varje enskild täkt- och återvinningsanläggning måste betraktas i ett regionalt perspektiv, för att uppnå en rimlig avvägning mellan motstående intressen och samhällets behov.

i stor utsträckning, men det är viktigt att också betong- och schaktmassor återanvänds istället för att läggas på deponi. För byggföretagen är överskottsmassor ofta ett avfallsproblem eftersom massorna snabbt måste transporteras bort från byggarbetsplatsen. Dessa massor är samtidigt en resurs för materialförsörjningen i regionen, men då krävs mellanlagrings- och återvinningsanläggningar där man kan lämna överskottsmassor och ta återvunnet material i retur. Dessa platser bör ligga strategiskt utmed stora transportleder nära tätorterna.

Anläggningar för mellanlagring och återvinning är alltför få i dag i Stockholms län. För att hitta lämpliga platser krävs att kommunerna förstår värdet av sådana anläggningar och

reserverar platser i den kommunala planeringen. Anläggningarna måste planeras så att de inte stör boende, friluftsliv och miljön i övrigt.

Länsstyrelse och kommun i samverkan

Grus- och bergmaterialförsörjning samt hantering av överskottsmassor är en regional fråga, då produktion och konsumtion av grus- och bergmaterial sker inom större försörjningsområden, där flera kommuner ingår. Därför är det en viktig planeringsfråga för regionen. I det arbetet är kommunernas planarbete av stor betydelse. Länsstyrelsen och kommunerna måste tillsammans ange riktlinjerna för samhällets materialförsörjning och masshantering.

Ordförklaring

<i>ballast</i>	<i>sönderdelat material, främst bergmaterial, för bygg- och anläggningsändamål</i>
<i>bergkross</i>	<i>krossat berg, att användas som byggmaterial eller ersättning för naturgrus</i>
<i>makadam</i>	<i>bergkross av viss storlek, stenstorlek 4-300 mm</i>
<i>naturgrus</i>	<i>isälvsmaterial</i>
<i>schaktmassor</i>	<i>överskottsmassor från entreprenader</i>

Kontakt

Ragnar Janson
Miljöskyddsenheten
Tel: 08-785 51 38
E-post: ragnar.janson@ab.lst.se

Läs mer på vår hemsida www.ab.lst.se

Kontakt

Lars Åkerblad
Miljöskyddsenheten
Tel: 08-785 51 02
E-post: lars.akerblad@ab.lst.se

Formgivning: Christina Fagergren

Adress

Länsstyrelsen i Stockholms Län
Miljö- och planeringsavdelningen
Hantverkargatan 29
Box 22 067
104 22 Stockholm, Sverige
Tel: 08-785 40 00 (vxl)

ISBN 91-7281-113-7

Litteratur

Länsstyrelsen har givit ut en rapport om masshantering i Stockholms län (2000:11). Rapporten belyser vad som krävs för en bättre hushållning och tar upp frågor såsom nuvarande produktionsmönster, samhällets behov av material idag och i framtiden och möjligheter att använda alternativa material som ersättning för naturmaterial. Vidare redovisas mål och riktlinjer samt aktuell lagstiftning på området.

Rapporten är dels en kunskapsöversikt över masshanteringen inom Stockholms län och dels ett försök att visa vad som krävs för att klara den framtida försörjningen av material i länet.

Du hittar rapporten "Masshantering i Stockholms län - Brytning och återvinning av grus, berg och schaktmassor" på vår hemsida www.ab.lst.se under rubriken *Publikationer*.